

PRZEWODNIK DLA SZKÓŁ

Jak pracować w międzykulturowej klasie na etapie przygotowania, integracji i dalszego budowania relacji?

Publikacja stworzona w ramach programu Razem w Klasie realizowanego przez Fundację Szkoła z Klasą i Plan International.

**Fundacja
Szkoła z Klasą**

Fundacja Szkoła z Klasą to pozarządowa organizacja edukacyjna, która powstała w 2015 roku na bazie realizowanego od 2002 roku programu Szkoła z Klasą – jednej z największych i najbardziej rozpoznawalnych ogólnopolskich akcji społecznych.

Co roku proponujemy nauczycielom, nauczycielkom i dyrekcjom bezpłatne programy edukacyjne, szkolenia, kursy i webinaria, przygotowujemy scenariusze zajęć, poradniki i inne publikacje. Naszą misją jest wsparcie nauczycieli i nauczycielek w tworzeniu szkoły, która – poza umiejętnościami przedmiotowymi – stawia na budowanie poczucia bezpieczeństwa wszystkich uczniów i uczennic, na rozwijanie relacji w klasie, integrację i wzmacnianie poczucia własnej wartości młodych ludzi.

Mamy nadzieję, że podobnie jak inne nasze propozycje, ta publikacja spotka się z pozytywnym odbiorem. Wszystkie programy i materiały naszej Fundacji można znaleźć na stronie www.szkolazklasa.org.pl.

Autorki: Dominika Cieślikowska, Anna Kawalska

Konsultacje: Agnieszka Krawczak-Chmielecka, Michał Szeląg

Nad publikacją pracował zespół Programu Razem w Klasie: Alicja Małasiewicz,
Katarzyna Gajewska

Grafika na okładce: *Boisko* autorstwa Marty Zabłockiej / *życie-na-kreskę*

Skład i grafiki: Katarzyna Puciłowska

Redakcja i korekta: Katarzyna Radzikowska

FUNDACJA

Fundacja Szkoła z Klasą

ul. Plac Konstytucji 2/100, 00-552
Warszawa

www.szkolazklasa.org.pl

fundacja@szkolazklasa.org.pl

SPIS TREŚCI

Bądźmy razem w szkole – list od Fundacji Szkoła z Klasą	4
Program Razem w Klasie – możliwości wsparcia	6
Jak pracować z przewodnikiem?	7
Przystanek 1 Kilka dni przed pojawieniem się nowej osoby w klasie	8
Aktywności:	10
I. Ciastek	10
II. List powitalny do nowego ucznia lub uczennicy	11
III. Droga	13
Przystanek 2 Pierwszy dzień wielokulturowej klasy	15
Aktywności:	15
IV. Portrety Picassa	15
V. Chodzony	17
Przystanek 3 Integracja (pierwsze wspólne dwa tygodnie)	27
Aktywności:	27
VI. Zagadka językowa	27
VII. Kalambury	33
Przystanek 4 Budowanie wspólnoty	35
Aktywności:	36
VIII. Sprawiedliwie nie znaczy po równo	36
IX. Liny	42
X. Kalendarz szkolnych obchodów świąt	45
Przystanek 5 Meta... i ciąg dalszy nastąpi	46

BĄDŹMY RAZEM W SZKOLE

Coraz większa grupa uczniów i uczennic z Ukrainy gości w naszych szkołach. Z powodu rozszerzenia się wojny trafili do bardzo wielu polskich placówek – również takich, w których dotąd nie było ani uchodźców, ani nawet imigrantów. Jesteśmy po trudnym roku szkolnym, w którym pojawienie się dzieci z doświadczeniami wojennymi było ogromnym wyzwaniem – zarówno organizacyjnym, jak i psychologicznym.

Dziś nikt już nie mówi, że wojna szybko się skończy i dzieci ukraińskie wrócą do swoich szkół i domów. Wiemy, że wielu z tych szkół i domów już nie ma i dzieci nie mają dokąd wracać. Teraz przed nami – nauczycielami i nauczycielkami, przed całymi społecznościami szkolnymi – pojawia się nowe wyzwanie: wspólne MY w polskiej szkole. Ktoś powie: ale to już się przecież zaczęło. Tak, oczywiście – w wielu szkołach zaczęło się nawet wcześniej niż 24 lutego. Wciąż jednak przed nami czas na dobre, mądre, zorganizowane i wspierające działania. Działania, w których nie zgubimy też polskich dzieci i damy im narzędzia oraz przestrzeń do budowania międzykulturowej, przyjaznej polskiej szkoły. Wiele działań w poprzednim roku skupiało się na społeczności dzieci z Ukrainy – taka była i jest potrzeba. Teraz trzeba także znaleźć miejsce na włączenie polskich uczennic i uczniów, aby czuli się ważni i potrzebni, aby budować w nich otwartość, empatię, akceptację i wyposażyć ich w kompetencje międzykulturowe. Jest to ważne zadanie, które pozwoli na kształtowanie właściwych postaw u młodych ludzi, tak aby nie widzieli w uchodźcach czy emigrantach zagrożenia dla siebie i swojego dobra.

[Fragment listu Joanny Cwynar-Wojtonis, nauczycielki z XV Liceum Ogólnokształcącego we Wrocławiu, lipiec 2022; cały list dostępny <https://www.szkolazklasa.org.pl/programy/ukraina/>]

Droga Nauczycielko i Drogi Nauczycielu,

wiemy, jak bardzo angażujący i pełen wyzwań był dla Was ostatni czas. Piszę też o tym Joanna Cwynar-Wojtonis, nauczycielka, z którą od wielu lat współpracuje nasza Fundacja. Pierwsze doświadczenia i działania służące włączeniu i integracji uczniów i uczennic z Ukrainy już za Wami. Jednocześnie wszyscy rozumiemy, że przed nami maraton, a nie sprint.

Chcemy Wam pomóc budować międzykulturowe klasy, w których wszyscy uczniowie i uczennice będą czuli się dobrze i bezpiecznie oraz będą mogli się rozwijać. Dlatego rozpoczęliśmy realizację programu Razem w Klasie. Skupiamy się w nim na kompleksowym wsparciu szkół w pracy z osobami z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z Ukrainy. Dostarczymy Wam konkretnych narzędzi i wsparcia merytorycznego. Jesteśmy przekonani, że dzięki temu jeszcze lepiej przygotujecie się na przyjęcie nowych osób i będziecie skuteczniej pracować z klasą, do której dołączają uczniowie i uczennice. Nasze propozycje pomogą radzić sobie ze stresem, zadbać o emocje i lepiej się komunikować.

Oddajemy w Wasze ręce przewodnik, który stworzyliśmy razem z doświadczonymi psycholożkami międzykulturowymi. Zawarte w nim krótkie aktywności są odpowiedzią na potrzeby, sytuacje i zjawiska uaktywniające się w kontakcie międzykulturowym. Nasz program oferuje też wsparcie w postaci bezpłatnych konsultacji (grupowych czy indywidualnych), spotkań edukacyjnych i szkoleń. Żeby z nich skorzystać, zgłoście się do nas. Zapraszamy.

Chcemy, żebyście wiedzieli i wiedziały, że widzimy i doceniamy Wasz wysiłek. I dziękujemy Wam.

Zespół Fundacji Szkoła z Klasą

PROGRAM RAZEM W KLASIE – MOŻLIWOŚCI WSPARCIA

W programie Razem w Klasie skupiamy się na kompleksowym wsparciu szkół – dyrekcji, nauczycieli i nauczycielek, psychologów i psycholożek oraz pedagożek i pedagogów szkolnych – w pracy z klasami, do których dołączają osoby z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z Ukrainy. W ramach programu otrzymacie od nas:

- Dwa pakiety bezpłatnych, drukowanych materiałów edukacyjnych, z których pierwszy – dotyczący integracji – trzymacie właśnie w rękach.
- Szkolenie online dla co najmniej dwojga nauczycieli i nauczycielek ze szkoły. Dowiedziecie się na nim, jak korzystać z materiałów.
- Możliwość uczestnictwa w spotkaniach i szkoleniach dotyczących pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, integracji klasy oraz kompetencjami międzykulturowych. Możliwość udziału w konsultacjach i indywidualnych sesjach z trenerami i trenerkami międzykulturowymi, którzy wesprą Was w Waszej pracy.
- Możliwość ubiegania się o dodatkowy grant dla szkoły w wysokości 10 000 zł.

Będziemy kontaktować się z Wami e-mailowo i poprzez nasze media społecznościowe – poinformujemy o nowych materiałach i przygotowywanych dla Was ofertach wsparcia. Wszystko, co oferujemy w programie, jest bezpłatne.

ZAWARTOŚĆ PACZKI, KTÓRĄ WŁAŚNIE OTRZYMALIŚCIE

Przewodnik – wprowadza do teorii pracy w klasie międzykulturowej. Zawiera różnorodne ćwiczenia i aktywności, które poprowadzą Was przez kolejne etapy budowania takiej klasy. Możecie z niego korzystać jako z całościowej koncepcji działania lub zaczerpnąć pojedyncze ćwiczenia, w zależności od potrzeb i możliwości Waszych i klasy. Gotowe materiały dodatkowe do niektórych aktywności znajdziecie bezpośrednio w przewodniku, lecz część jest dołączona jako osobne plakaty do wykorzystania i kserowania.

Plakaty *Ciastek, Droga, Kalendarz ścienny* stanowią załączniki do aktywności prezentowanych w przewodniku.

Kalambury – to gra dla uczniów i uczennic. Polega na odgadywaniu haseł przedstawianych za pomocą gestów lub rysunków. Instrukcja jest dołączona bezpośrednio do gry, znajduje się również w przewodniku.

Książka *Asy Internetu i Turniej* – w polskiej i ukraińskiej wersji językowej. To opowiadania dla młodzieży o wartościach. Pokazują, jak ważne są emocje i relacje z samym sobą i z drugim człowiekiem. W książce znajdują się też oparte na opowiadaniach pytania do refleksji i zadania do pracy w klasie i poza nią. Można je wykorzystać w grupie międzykulturowej.

Wszystkie materiały w wersjach do pobrania są również dostępne na naszej stronie internetowej: <https://www.szkolazklasa.org.pl/obszary/razem-w-klasie/> w zakładce Materiały edukacyjne.

JAK PRACOWAĆ Z PRZEWODNIKIEM?

Ten przewodnik wspiera budowanie międzykulturowej klasy. Proponujemy w nim aktywności, które warto przeprowadzić dodatkowo, obok wszelkich innych metod wykorzystywanych do wzmacniania społeczności szkolnej i klasowej. Ćwiczenia mają odpowiedzieć na specyficzne potrzeby, sytuacje i zjawiska uaktywniające się w kontakcie międzykulturowym.

Proces integracji wielokulturowej klasy został zobrazowany metaforą drogi. Droga¹ to wykorzystywane w różnych programach Fundacji Szkoła z Klasą narzędzie, które wspiera w przygotowaniu planu działania. W tym przewodniku droga symbolicznie obrazuje proces budowania zintegrowanej międzykulturowej klasy i została podzielona na kilka etapów, które w dalszej części przewodnika są opisywane jako kolejne przystanki:

1. kilka dni przed pojawieniem się nowej osoby w klasie;
2. dzień przybycia ucznia lub uczennicy z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa;
3. pierwsze wspólne dwa tygodnie;
4. stałe budowanie wspólnoty;
5. meta.

Każdy z etapów charakteryzuje się nieco inną dynamiką relacji międzykulturowych i odmiennymi potrzebami. Podany czas trwania etapów jest przybliżony. W poszczególnych klasach może być dłuższy lub krótszy, zależy też od tego, na co Ty się zdecydujesz. Etapy wizualizujemy przystankami (ich symbole w wersji graficznej do wycięcia znajdziesz w części Przystanek 1., aktywność III. Droga). Są to momenty zatrzymania i zastanowienia się, co się wydarzyło i co ma się zdarzyć niebawem. Warto wówczas przeanalizować kilka obszarów:

- Co teraz dzieje się ze mną?
- Co dzieje się z klasą?
- Co się dzieje z nową osobą?
- Jak zadbać o dobre relacje na kolejnym etapie?

W ramach każdego przystanku proponujemy aktywności nakierowane na całą klasę, by wspomóc integrację na danym etapie. Ćwiczenia można też wykorzystać w innych momentach, zależnie od potrzeb.

Dobre aktywności pomogą realizować w praktyce wartości, którymi powinna się kierować międzykulturowa szkoła. Fundament międzykulturowego myślenia i działania stanowią cztery filary – 4W2².

1 Plakat Droga: <https://www.szkolazklasa.org.pl/materialy/droga-narzedzie-pracy/> (dostęp: 10.08.2022).

2 Wielokulturowa biblioteka, Branka, M., Cieślukowska, D., (red.) 2014, Warszawa: Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, https://issuu.com/publikacjejfrsi/docs/wielokulturowa_biblioteka (dostęp: 10.08.2022).

W1: WŁĄCZANIE

To prowadzone w szkole i klasie codzienne drobne działania, których celem jest zbudowanie atmosfery przynależności i chęci bycia sobą przez wszystkich uczniów i uczennice, niezależnie z jakiej grupy społecznej czy kulturowej pochodzą i jakie mają doświadczenia.

W2: WIDOCZNOŚĆ

To dostrzeganie, docenianie i podkreślanie obecności różnych uczniów i uczennic lub grup (szczególnie mniejszościowych) w społeczności szkolnej i klasowej.

W3: WZMACNIANIE

To podejmowanie dodatkowych działań wzmacniających kompetencje i podmiotowość danej grupy uczniów i uczennic. Działania te mają odpowiadać na specyficzne potrzeby.

W4: WSPÓŁPRACA

To wyszukiwanie i zapraszanie do współpracy różnych podmiotów i grup, także spoza środowiska szkolnego, w celu wsparcia realizacji pozostałych trzech W.

Pracę z drogą rozpoczęcie z klasą na przystanku 1. (aktywność III). Od tej pory zatrzymujcie się na kolejnych przystankach i dawajcie sobie czas na refleksję nad kolejnymi etapami, przez które przechodzicie. Na końcu podsumujecie Waszą wspólną pracę.

PRZYSTANEK 1.

KILKA DNI PRZED POJAWIENIEM SIĘ NOWEJ OSOBY W KLASIE

Idealnie jest, gdy Ty i klasa, z którą pracujesz, dowiadujecie się z tygodniowym lub kilkudniowym wyprzedzeniem, że dołączy do Was nowy uczeń lub uczennica. Wówczas możecie się dobrze przygotować. Sytuacja jest jednak dynamiczna i nie zawsze da się uzyskać taką informację z wyprzedzeniem.

Zdarza się, że o dołączeniu nowej osoby dowiadujesz się dzień wcześniej albo nawet tego samego dnia. Przygotuj się również na taką sytuację. Na przykład wspólnie z dyrekcją i radą pedagogiczną stwórzcie pakiet powitalny³ z najważniejszymi informacjami o Waszej szkole, kalendarzu szkolnym, planie lekcji itp. oraz list powitalny⁴ skierowany do nowej osoby w klasie. W razie potrzeby będziecie mogli skorzystać z tych materiałów.

³ Przykłady pakietów powitalnych w różnych językach, w tym w języku ukraińskim, znajdziesz w internecie. Przygotowały je różne samorządy, m.in. Warszawa, Gdańsk czy Poznań.

⁴ Przykłady listów powitalnych znajdziesz na stronie programu Razem w Klasie, w zakładce Materiały edukacyjne: <https://www.szkolazklasa.org.pl/obszary/razem-w-klasie/> (dostęp: 10.08.2022). Listy zostały przygotowane przez osoby uczestniczące w szkoleniu trenerskim Weź kurs na wielokulturowość.

Taka nagła sytuacja generuje jednak (niepotrzebnie) poczucie niepewności i dodatkowy stres u wszystkich stron. Warto więc zadbać o przekazywanie informacji z wyprzedzeniem. Jeśli w Twojej szkole częstą praktyką jest wprowadzanie nowych uczniów i uczennic bez odpowiednio wcześniejszej zapowiedzi, postaraj się omówić tę kwestię z dyrektorem lub gronem pedagogicznym i poproś o zmianę. Wiele szkół wypracowało już taką procedurę, dając sobie i młodym ludziom czas na przygotowanie się.

Przystanek 1. w naszym przewodniku to właśnie czas na przygotowanie się na przyjęcie osoby z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa. Warto zadbać wtedy o:

- **siebie samego lub siebie samą:**
refleksja nad zasobami, jakie posiadasz (przypomnienie sobie tego, co już wiesz i które umiejętności przydadzą Ci się w tej sytuacji, rozmowa z kolegami i koleżankami z pracy, którzy mają już doświadczenie w pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa, sięgnięcie do dostępnych materiałów przygotowanych przez ośrodki edukacyjne lub NGO, zapoznanie się z kulturą pochodzenia nowego ucznia lub uczennicy, sytuacją w kraju, z którego pochodzi, oraz z dostępną w szkole dokumentacją o tej osobie);
- **nowego ucznia lub nową uczennicę i rodzica lub rodziców:**
indywidualna rozmowa z rodzicem, podczas której nawiądziesz relację, pokażesz szkołę oraz klasę i dowiesz się pierwszych istotnych informacji o uczniu lub uczennicy;
wspólne spotkanie z uczniem lub uczennicą oraz rodzicem – przekazanie informacji o szkole i klasie, oprowadzenie, wręczenie pakietu powitalnego (jeśli szkoła takim dysponuje);
- **klasę:**
działania uwrażliwiające na nową sytuację i pozwalające przygotować się do niej mentalnie i emocjonalnie.

W ramach tego przystanku zadбай o aktywności stymulujące klasę do:

- przygotowania się na nową sytuację poprzez budowanie empatycznej postawy wobec ucznia lub uczennicy z innej kultury – zrozumienie odczuć i potrzeb tej osoby (patrz: aktywność I);
- budowania proaktywnej postawy w stosunku do nowej osoby, zadbania o to, by poczuła, że jest mile widziana w klasie (patrz: aktywność II);
- przemyślenia procesu budowania się klasy w nowych okolicznościach (patrz: aktywność III).

Jeśli nowy uczeń lub uczennica trafi do klasy bez żadnej wcześniejszej zapowiedzi, roz- pocznij od przystanku 2. (aktywności IV i V). Dopiero po wstępnym zapoznaniu się z klasą, wprowadź drogę (aktywność III) z elementami wizualnymi i tłumaczeniem treści za pomocą translatorów dostępnych np. on-line. Aktywności I i II najprawdopodobniej wtedy pominiesz.

AKTYWNOŚCI

I. CIASTEK

REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE, WIDOCZNOŚĆ

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 20–45 min (zależnie od tego, czy zdecydujesz na koniec zebrać bardziej ogólne wnioski, czy omówisz na forum pracę każdej grupy).

Ciastek⁵ to aktywność, która może być wykorzystywana na różne sposoby. W naszym przypadku używamy jej po to, by lepiej zrozumieć położenie nowego ucznia lub uczennicy z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa. Klasa może pojąć odczucia takiej osoby poprzez przywołanie własnych doświadczeń wchodzenia w grupę oraz stworzenie symbolicznego profilu nowego ucznia lub uczennicy.

Przygotowanie:

- kartki A3 – po jednej na cztery osoby
- plakat Ciastek do powieszenia w widocznym miejscu w klasie
- przybory do pisanie lub rysowania
- post-ity

Przebieg:

1. Powiedz klasie, że niedługo dołączy do Was nowa osoba. Poinformuj, że jest to uczeń lub uczennica z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa i po raz pierwszy będzie uczęszczać do polskiej szkoły. W trakcie tego ćwiczenia spróbujecie wczuć się w emocje i potrzeby tej osoby, a następnie pomyślicie, co możecie zrobić, aby ułatwić jej odnalezienie się w nowej rzeczywistości.
2. Na początku zaproś osoby do krótkiej wizualizacji, która pozwoli im przywołać własne doświadczenia wchodzenia w nową grupę. Poproś uczniów i uczennice, aby przypomnieli sobie sytuację, gdy szli pierwszy raz do szkoły albo jechali na obóz, na którym nikogo nie znali. Poproś, by każda osoba usiadła wygodnie (może zamknąć oczy) i spróbowała wyobrazić sobie – na tyle, na ile może – co opowiadasz. Poproś, aby nie przerywać w trakcie.

Przykładowa instrukcja do wizualizacji:

Przypomnij sobie swój pierwszy dzień w nowej szkole, na obozie lub na zajęciach w grupie, gdzie nikogo wcześniej nie znałeś/ nie znałaś. Ile masz lat? Jak wyglądasz? W co jesteś ubrany/ubrana? Co czujesz przed wejściem do budynku: jakie pojawiają się w Tobie emocje? Jak zachowuje się Twoje ciało? Jakie myśli pojawiają się w Twojej głowie? Wyobraź sobie, że wchodzisz do sali. Co tam widzisz? Kto jeszcze tam jest? Co robisz? Co robią inne osoby? Co pomaga Ci oswoić się w nowej sytuacji i grupie?

5 Plakat Ciastek, <https://www.szkolazklasa.org.pl/materialy/ciastek-narzedzie/> (dostęp: 10.08.2022).

A teraz opuść już to miejsce w wyobraźni i wróć do naszej sali. W swoim tempie otwórz oczy, weź dwa głębsze oddechy i rozejrzyj się dookoła. Zobacz, kto jest po Twojej lewej stronie, a kto po prawej.

3. Zaproś osoby, aby przez dwie minuty opowiedziały sobie w parach o swoim doświadczeniu.
4. Powieś plakat Ciastek w widocznym miejscu. Podziel klasę na czteroosobowe grupy i poproś, żeby przerysowały Ciastka na dużych kartkach. Zadaniem każdej z grup jest stworzenie symbolicznego portretu nowego ucznia lub uczennicy. Poproś, aby w różnych miejscach plakatu osoby zapisały lub narysowały odpowiedzi na poniższe pytania (mogą dodać inne rzeczy, które uważają za ważne):
 - Co czuje?
 - Co myśli?
 - Czego potrzebuje?
 - Czego chciałby lub chciałyby się dowiedzieć o tej klasie i szkole?
5. Poproś klasę o zaprezentowanie swoich Ciastków i opowiedzenie o nich.
6. Na zakończenie zapytaj na forum o pierwsze pomysły, które przychodzą osobom w klasie do głowy: co mogą zrobić, aby przywitać nowego ucznia lub uczennicę? Jak pomóc tej osobie poczuć się częścią Waszej klasy? Wykorzystaj do tej aktywności plakat z Ciastkiem. Zapisz pomysły na małych karteczkach i przyklej je na arkuszu. Powieś go w widocznym miejscu w klasie lub szkole.

II. LIST POWITALNY DO NOWEGO UCZNIA LUB UCZENNICY

REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 20 min

Aktywność budująca życzliwą, wspierającą i proaktywną postawę względem osoby, która ma dołączyć do klasy.

Przygotowanie:

- materiały piśmiennicze i plastyczne
- narzędzia umożliwiające przygotowanie tłumaczenia
- informacje o nowym uczniu lub uczennicy

W miarę możliwości dowiedz się, kim jest Twój nowy uczeń lub uczennica: jak ma na imię? Z jakiego jest kraju? W jakich językach się porozumiewa? Czy zna język

polski? Jakie ma hobby, zainteresowania? Co osoby w klasie powinny o nim lub o niej wiedzieć, zanim się poznają?

Możesz to zrobić podczas rozmowy twarzą w twarz z rodzicem lub osobą, która dołącza do klasy. Możesz też skontaktować się z nimi telefonicznie lub e-mailowo (powiedz, do czego będą Ci potrzebne zebrane informacje). Dzięki tym wiadomościom klasa będzie mogła przygotować zindywidualizowany list powitalny, którego forma i treść będzie miła, zrozumiała i przydatna dla nowej osoby.

Przebieg:

1. Poinformuj klasę, kim jest osoba, która do Was dołączy, oraz kiedy to nastąpi, np.: *W poniedziałek do naszej klasy dołączy Dymytro. Dymytro, tak jak Wy, ma 10 lat. Pochodzi z Ukrainy. Przyjechał do Polski w czasie wakacji, więc zna jedynie trochę słów w języku polskim. Jego ojczysty język to ukraiński, ale zna też angielski. Dymytro lubi jeździć na rowerze, grać w piłkę nożną i gry komputerowe.*

Powiedz, że zależy Ci, abyście przygotowali dla niego wspólnie list powitalny, tak aby poczuł, że jest mile widziany w klasie, mógł trochę Was poznać i dowiedzieć się czegoś o każdej osobie.

2. Przygotujcie list w sposób, w jaki najlepiej się Wam wspólnie pracuje. Pozwól uczniom i uczennicom na kreatywność w doborze treści i formy.

Możesz zadać pytania pomocnicze:

- a. Jaką formę ma mieć list? Czy coś chcecie napisać, narysować, dołączyć zdjęcie?
- b. Jak chcecie powitać w liście kolegę?
- c. Co chcecie powiedzieć mu o szkole?
- d. Co Waszym zdaniem Dymytro powinien wiedzieć o naszej klasie?
- e. Jak zadbamy o to, by list był zrozumiały?
- f. Jakie jedno zdanie o sobie chcesz napisać, aby przedstawić się nowemu koledze?

Możecie stworzyć list w podziale na grupy: jeden zespół pisze kilka zdań o szkole, inny o klasie, inny zajmuje się ewentualnym tłumaczeniem, a jeszcze inny robi rysunki lub zdjęcia.

7. Stwórzcie z listu wspólną całość i wyślijcie go do nowej osoby lub przekazcie przez jej rodzica. Jeśli pracujesz z młodszymi dziećmi, które jeszcze dobrze nie piszą, napisz list samodzielnie. Odczytaj swoją propozycję klasie i spytaj, czy dzieci chciałyby wysłać takie powitanie nowej koleżance lub nowemu koledze. Czy coś by dodały albo zmieniły? Poproś klasę o ozdobienie gotowego listu.

III. DROGA

REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE, WIDOCZNOŚĆ + WSPÓŁPRACA, JEŚLI ZAPLANUJECIE ZAANGAŻOWANIE ORGANIZACJI, OSÓB LUB PODMIOTÓW SPOZA SZKOŁY

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 45 min

Aktywność pozwala wspólnie przemyśleć proces budowania się klasy w nowych okolicznościach i przygotować plan działania. Możecie również wykorzystać to narzędzie jako podsumowanie procesu, jaki przeszła klasa, jeżeli miała wcześniej doświadczenia z międzykulturowością. Droga może Ci pomóc w uporządkowaniu doświadczeń i zaplanowaniu, co z nich wykorzystać na kolejnych etapach.

Przygotowanie:

- wydruk plakatu Droga

Przebieg:

1. Zaprezentuj klasie plakat i spytaj, z czym się kojarzy droga. Jak ten motyw jest metaforycznie wykorzystywany w filmach czy literaturze?
2. Przedstaw drogę jako proces budowania międzykulturowej klasy. Zwróć uwagę uczniów i uczennic na różnicę:
 - **wielokulturowość** – występowanie w jednej klasie czy szkole kilku osób lub grup o różnych wyznaniach, językach, tradycjach i obyczajach;
 - **międzykulturowość** – sytuacja, w której takie grupy lub osoby nie tylko współistnieją w jednej przestrzeni. Mają też miejsce interakcje, kontakty, budowanie relacji, wspól- praca i wzajemne korzystanie z dorobku swoich kultur – budowanie nowej jakości.

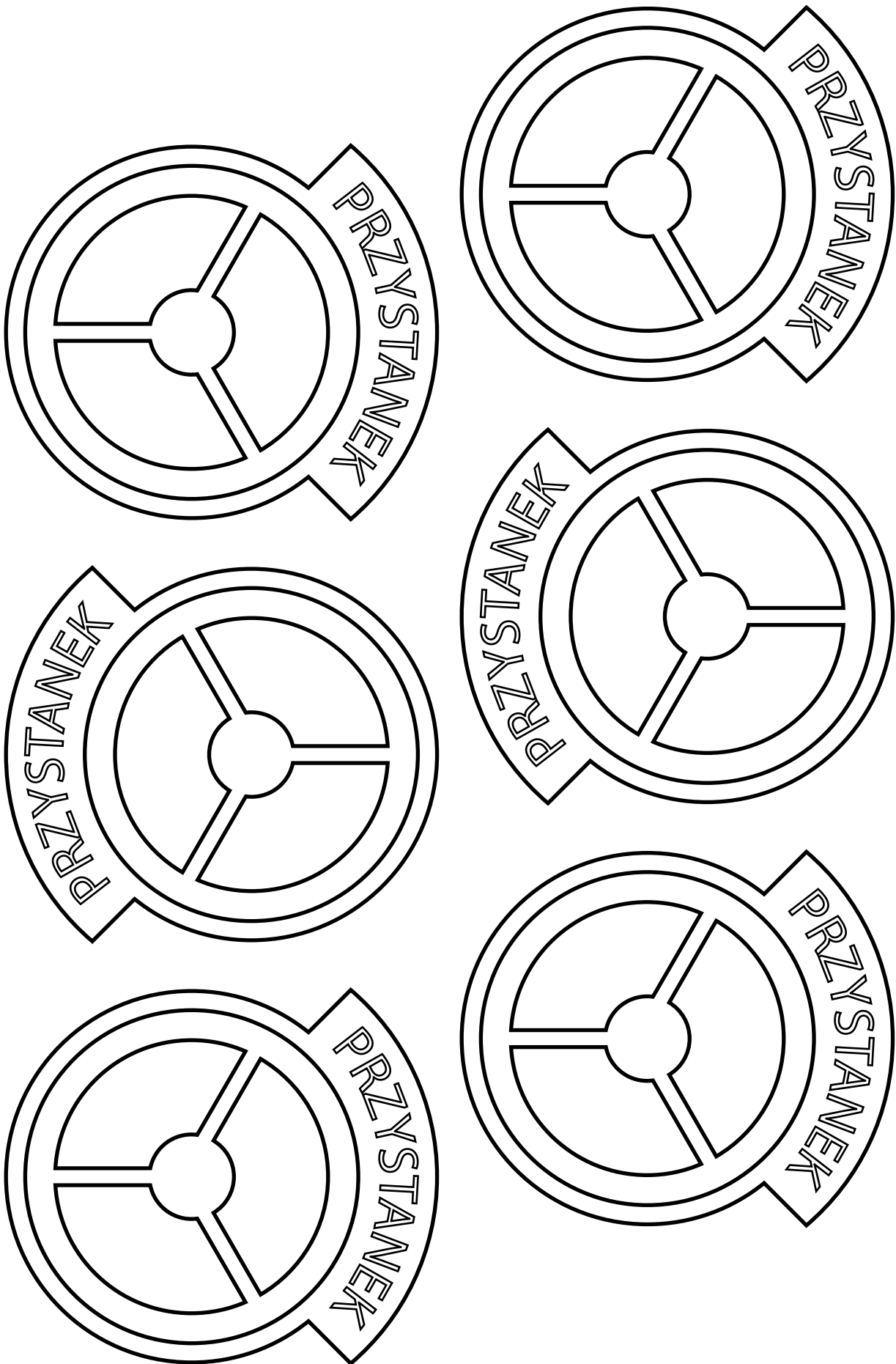
Zaznacz, że będziecie dążyć do tego, by stworzyć międzykulturową klasę. Ważnym celem będzie takie funkcjonowanie, by wszyscy uczniowie i uczennice czuli się razem w klasie dobrze i bezpiecznie oraz mogli się rozwijać.

3. Przyklej na drodze przystanki i krótko opisz etapy, którym one odpowiadają:
 1. kilka dni przed pojawieniem się nowej osoby w klasie;
 2. dzień przybycia ucznia lub uczennicy z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa;
 3. pierwsze wspólne dwa tygodnie;
 4. stałe budowanie wspólnoty;
 5. meta.

Wykorzystajcie dołączone do przewodnika przystanki lub zaprojektujcie własne, a następnie narysujcie lub przyklejcie je na plakacie.

4. Podziel klasę na cztery lub pięć grup. Przydziel każdej po jednym przystanku i poproś, by młodzi ludzie pomyśleli, jakie działania mogą zrealizować na danym etapie, by budować międzykulturową klasę. Możesz pominąć pierwszy przystanek, jeśli czujesz, że Ciastek i list, który napisaliście, wystarczą. Jeśli nie robiliście tych aktywności lub przewidujesz, że uczniowie i uczennice mogą dodać coś jeszcze, pozostaw wszystkie przystanki.
5. Poproś poszczególne grupy o podanie swoich pomysłów na działania na kolejnych etapach. Wspólnie zdecydujcie, które faktycznie zrealizujecie. Pozostaw plakat na ścianie w klasie, w widocznym miejscu. Po dołączeniu nowej osoby, jeśli pozwoli na to znajomość języka, zapoznaj także ją z Waszą drogą.

Po wykonaniu proponowanych aktywności zatrzymaj się z klasą przy pierwszym przystanku i poświęć kilka chwil na refleksję. Co teraz się z Wami dzieje? Co czujecie? Co myślicie po tych kilku aktywnościach i przygotowaniach do przyjęcia w klasie nowej osoby?

PRZYSTANEK 2.

PIERWSZY DZIEŃ WIELOKULTUROWEJ KLASY

Pojawienie się nowego ucznia lub uczennicy w klasie, która funkcjonowała razem już wcześniej, zmienia dotychczasową dynamikę. Wpływa na proces grupowy, atmosferę i bezpieczeństwo w klasie. Jeśli dochodzi osoba z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa, to proces zachwiania równowagi klasowej może ulec dodatkowym perturbacjom ze względu na obawy przed barierą językową, realne lub domniemane różnice kulturowe, a także wzajemne nastawienia (stereotypy, uprzedzenia).

Dzień dołączenia osoby do klasy jest świetnym momentem na zrobienie przystanku i zadbanie o emocje po obu stronach relacji (nowa osoba i klasa). Pierwszy dzień można przeżyć tylko raz, tak jak raz można zrobić pierwsze wrażenie.

W ramach tego przystanku zadбай o aktywności stymulujące:

- kontakt jeden na jeden (pomiędzy poszczególnymi osobami) – dzięki temu można skutecznie rozbić monolity MY–ON/ONA/ONI i zadbać o zindywidualizowane relacje (patrz: aktywność IV);
- pracę w większej grupie, w której klasa na co dzień funkcjonuje – w takim otoczeniu spontanicznie budują się sympatie i antypatie. Ponadto w kontekście międzykulturowym ważną funkcję w zbliżaniu lub dystansowaniu się do siebie pełnią podobieństwa i różnice międzykulturowe (patrz: aktywność V).

AKTYWNOŚCI

IV. PORTRETY PICASSA

REALIZACJA FILARÓW 4W: WIDOCZNOŚĆ I WŁĄCZANIE

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 5–30 min (w zależności od tego, czy zdecydujesz się na same portrety, portrety i galerię wizytówek czy portrety i omówienie wizytówek na forum – pamiętaj, że nawet same portrety wprowadzą ważny element integracyjny i pozwolą zwrócić uwagę na siebie nawzajem)

Jest to aktywność stymulująca kontakt jeden na jeden. Efektem jest zbudowanie galerii portretów, która symbolicznie ukazuje całą klasę zbiorowo (jako wspólnotę).

Przygotowanie:

- kartka i pisak dla każdej osoby
- instrukcja (wydrukowana lub jako prezentacja na slajdzie)

Przebieg:

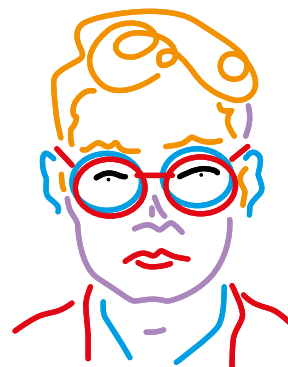
1. Rozdaj każdej osobie po czystej kartce A4 i czymś do pisania.
2. Podziel klasę na pary i poproś, by osoby usiadły naprzeciwko siebie.
3. Przekaż instrukcję (możesz użyć slajdu, na którym wpiszesz polecenie w tylu różnych językach, ile przyda się do komunikacji w międzykulturowej klasie – w tłumaczeniu pomogą translatory internetowe).

Przykład instrukcji w języku ukraińskim i polskim:

Інструкція до портрету Пікассо:

Instrukcje dotyczące portretu Picassa:

1. Сядь навпроти однієї особи.
Usiądź naprzeciwko jednej osoby.
2. Візьми картку та ручку у протилежну руку від руки, якою зазвичай пишеш.
Weź kartkę i długopis do przeciwnej ręki, niż piszesz.
3. Дивись лише на обличчя іншої особи, а не на картку.
Patrz tylko na twarz drugiej osoby, nie na kartkę.
4. Малюй портрет.
Rysuj portret.

4. Poproś osoby, by po narysowaniu portretów wymienili się nimi. Na tym etapie powinno być dużo śmiechu, atmosfera może być rozluźniona. Osoby zwracają uwagę na siebie nawzajem, mają czas na poprzybywanie w bardziej zindywidualizowanym kontakcie i na przyjrzenie się sobie. Portrety à la Picasso pozwalają na rysowanie bez lęku przed oceną zdolności artystycznych.
5. Osoba z portretu dopisuje do rysunku swoje imię w formie, którą lubi, i rysuje symbol swojego hobby.
6. Jeśli jest możliwość dogadania się (translator lub wspólny język, np. angielski), każda osoba może na forum zaprezentować swoją wizytówkę (portret, podpis i hobby). Jeżeli nie znacie wspólnego języka, zaproś do utworzenia na ścianie galerii portretów i zostaw klasie chwilę na obejrzenie prac wszystkich osób.

V. CHODZONY

REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 10–15 min

Aktywność grupowa na odkrywanie podobieństw i różnic na poziomie interpersonalnym lub kulturowym.

Przygotowanie:

- wydruki rysunków przedstawiających potrawy, zwierzęta, krajobrazy, sporty oraz aktywności praktykowane w wolnym czasie (znajdziesz je poniżej); można również użyć do tego ćwiczenia zdjęć wyszukanych w internecie, obrazków z gazet lub pocztówek, by uzupełnić zbiór o kategorie, które zainteresują uczniów i uczennice z Twojej klasy (np. ulubione bajki, postacie z filmów, gry komputerowe itp.)
- instrukcja w formie zrozumiałej dla wszystkich osób uczestniczących (przetłumacz polecenie i przekaz je ustnie lub przygotuj slajd z instrukcją analogicznie jak w aktywności Portrety Picassa; pamiętaj, że pomocne jest również niewerbalne prezentowanie tego, co osoby mają zrobić)
- karteczki post-it

Przykłady instrukcji w języku ukraińskim i polskim zamieszczamy poniżej.

Przebieg:

1. Rozłóż cztery rysunki z pierwszej kategorii w czterech różnych miejscach w sali.
2. Poproś, aby każda osoba stanęła obok rysunku, który jest jej najbliższy. Zaprezentuj, jak uczennice i uczniowie mają to zrobić. Poinstruuuj osoby, aby za każdym razem zwracały uwagę, obok kogo stoją.

Стань поряд з фотографією, до якої тобі найближче,
яка говорить щось про Тебе.
Щоразу звертай увагу біля кого Ти стоїш.

Stań obok zdjęcia, do którego jest Ci najbliżej,
które mówi coś o Tobie.
Za każdym razem zwracaj uwagę, obok kogo stoisz.

3. Rozkładaj rysunki z kolejnych kategorii i zapraszaj uczniów i uczennice do ustawienia się obok wybranego.

4. Możesz w trakcie ćwiczenia zadawać osobom pytania dodatkowe – o to, czemu wybrały dany rysunek. Dbaj, żeby pytania były proste, krótkie i zrozumiałe dla wszystkich, tak aby każda osoba mogła na nie odpowiedzieć, np.:

Покажи, на якому інструменті Ти граєш.
Покажи, що Ти любиш робити в горах.
Покажи, що Ти любиш робити на морі.

Pokaż, na jakim grasz instrumencie.
Pokaż, co lubisz robić w górach.
Pokaż, co lubisz robić nad morzem.

5. Gdy skończycie, poproś o podsumowanie zabawy: rozdaj karteczki post-it i podaj instrukcję (także na piśmie). Zachęć do używania różnych języków. Przyklejcie post-ity na wspólnym flipcharcie.

Przykładowa instrukcja podsumowania w dwóch językach – polskim i ukraińskim:

Які слова приходять тобі на думку,
як підсумок цієї забави?

Запишіть будь-якою мовою.

Jakie słowa przychodzą Ci do głowy
jako podsumowanie tej zabawy?

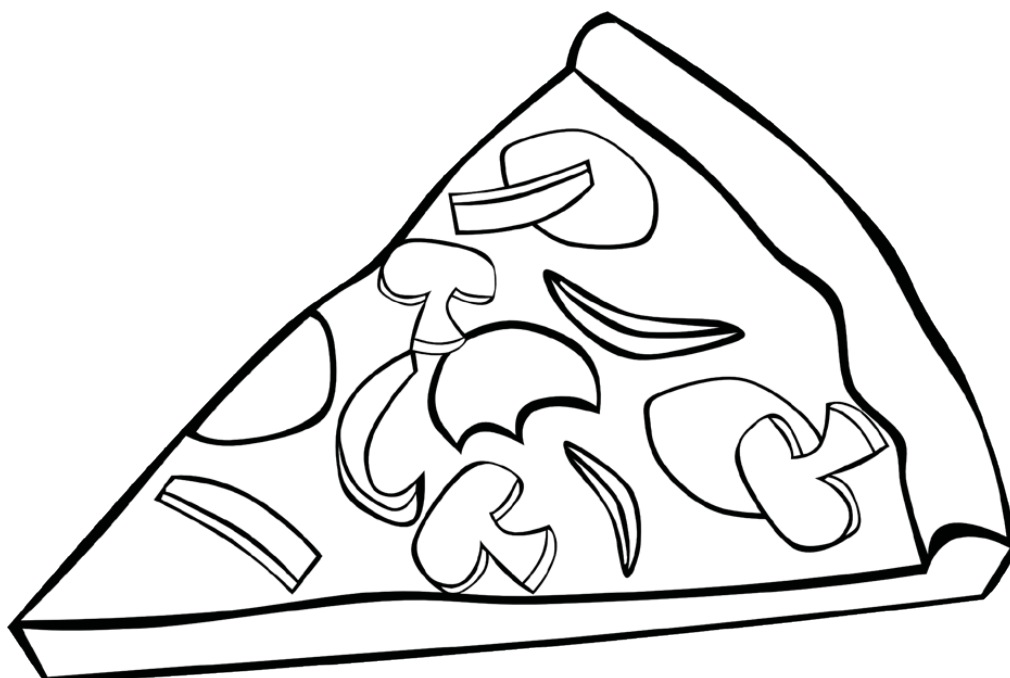
Zapisz je w dowolnych językach.

Przystanek 2. to kolejny moment na zatrzymanie się w podróży ku zintegrowanej międzykulturowej klasie. Wróćcie do Waszego plakatu z drogą. Zastanówcie się wspólnie, co się dotąd wydarzyło i co przed Wami. Jak dbaliście o dobre relacje na tym etapie? Przypomnijcie sobie, co jest dla Was ważne na kolejnym etapie (może to coś innego, niż określiliście wcześniej, a może potwierdzicie swoje dotychczasowe wybory).

Potrawy:

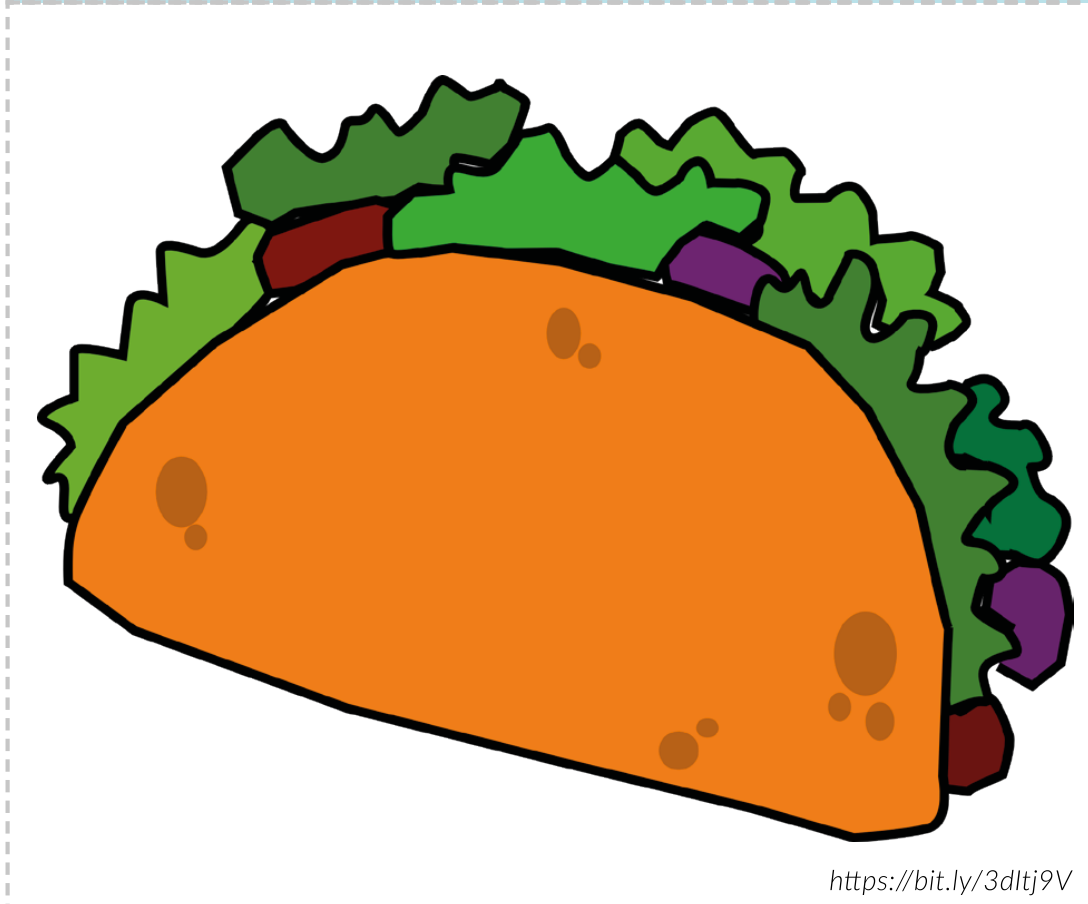

<https://bit.ly/3A5gtu0>

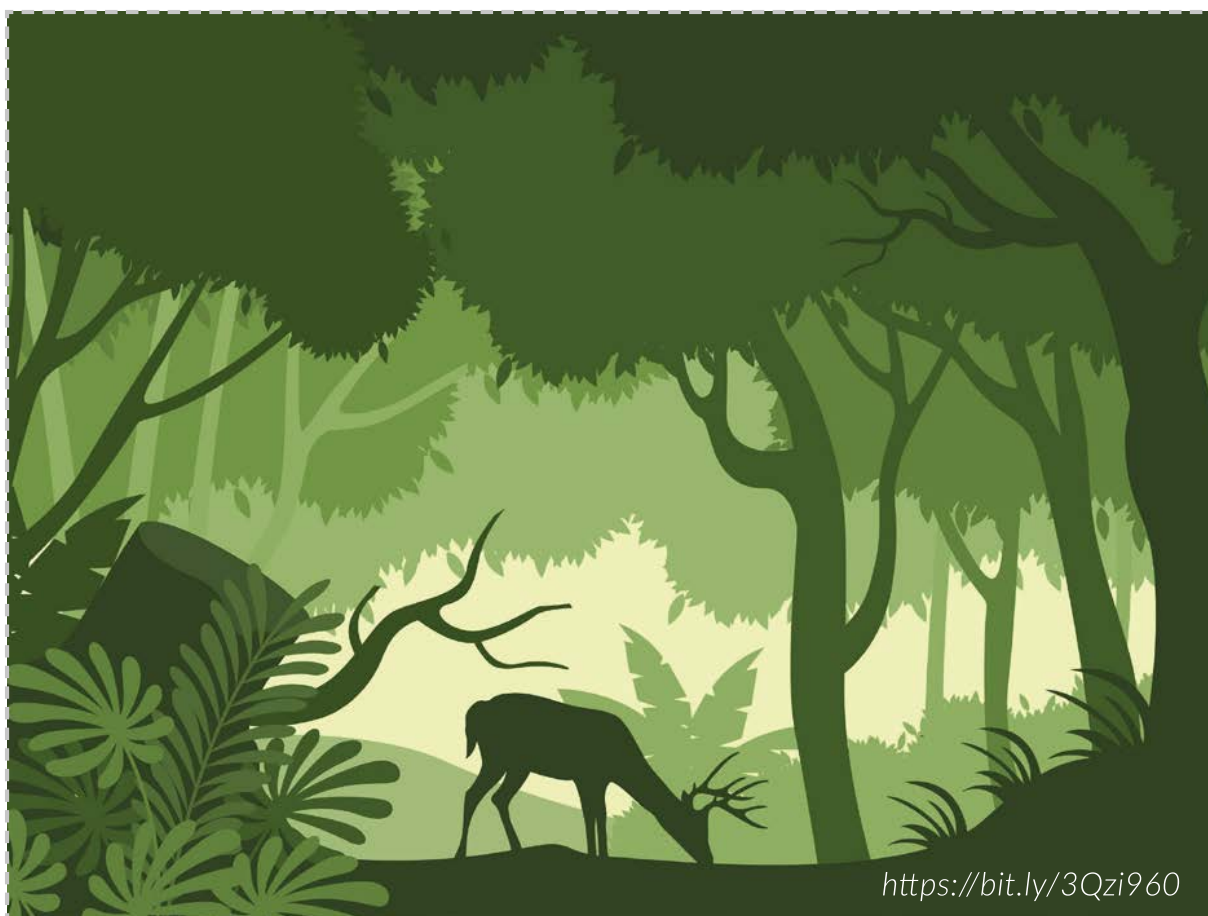

<https://bit.ly/3PA8Dy9>

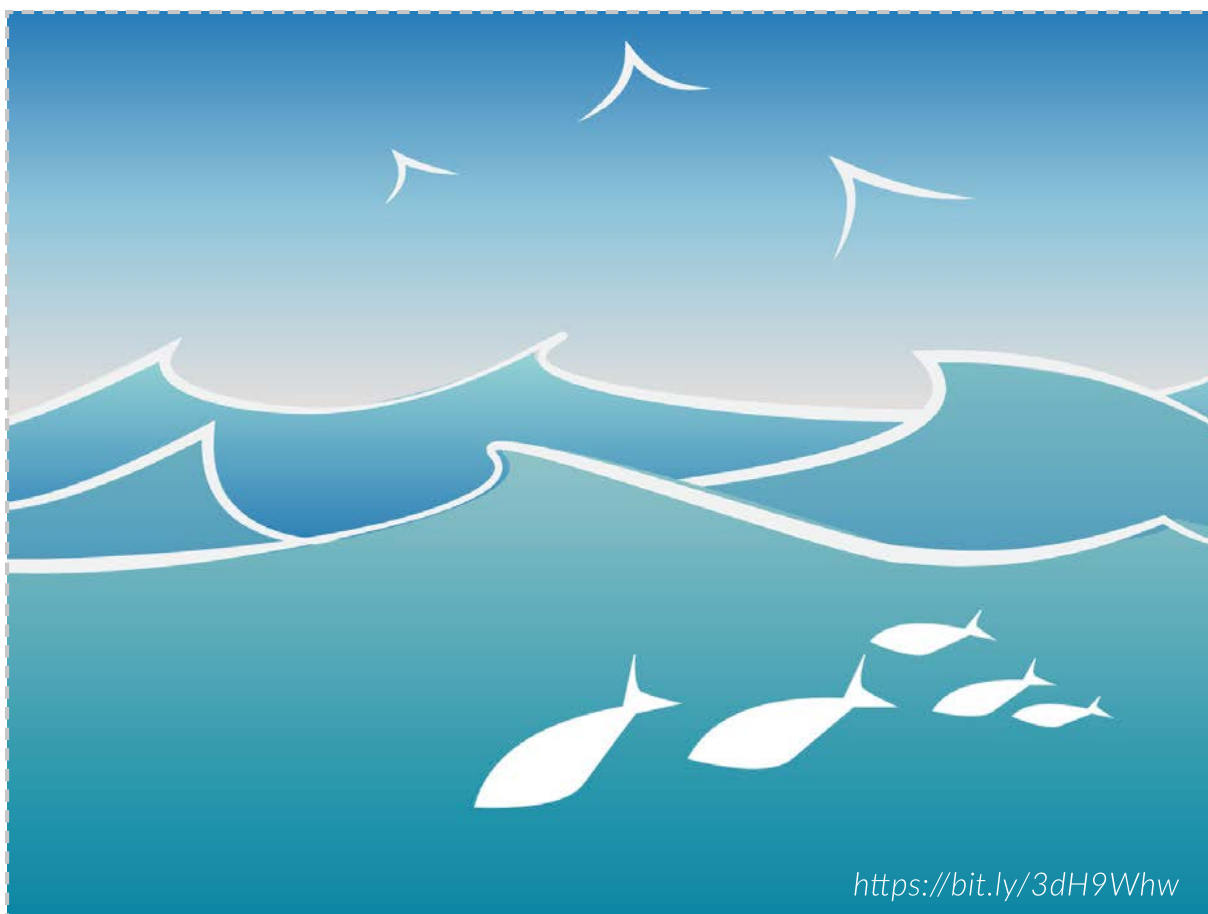
Potrawy:

Krajobrazy:

Krajobrazy:

Sporty:

Sporty

Aktywności praktykowane w wolnym czasie:

Aktywności praktykowane w wolnym czasie:

PRZYSTANEK 3.

INTEGRACJA (PIERWSZE WSPÓLNE DWA TYGODNIE)

To okres wzmożonego poznawania się („obwąchiwania”) i uważności na siebie nawzajem. Warto go wykorzystać i stymulować wchodzenie w relacje, by przeciwdziałać wykluczeniu, odrzuceniu oraz obojętności wobec nowej osoby lub osób w klasie. To czas wykorzystywania spontanicznych i automatycznych dążeń w grupie do poznawania się, poszukiwania podobieństw i autoprezentacji.

Jednymi z pierwszych dostrzeganych barier w międzykulturowych relacjach są brak wspólnego języka lub ograniczenia komunikacyjne. Po kilku próbach dogadania się naturalnie mogą się pojawić frustracja i zniechęcenie. Warto zatem świadomie wzmacniać motywację do kontaktu mimo potencjalnej bariery językowej oraz podtrzymywać gotowość poznawania się i wchodzenia w relacje wbrew wyzwaniom komunikacyjnym. Dlatego na tym etapie – poza różnymi aktywnościami integracyjnymi – dobrze jest zwrócić szczególną uwagę na kwestie językowe.

W ramach tego przystanku zadбай o aktywności stymulujące:

- **kontakt werbalny**, wzajemne poznawanie swoich języków, empatię wobec trudności komunikacyjnych i poszukiwanie sposobów dogadania się (patrz: aktywność VI);
- **kontakt pozawerbalny**, kreatywność i otwartość na uruchamianie dodatkowych – wobec werbalnego – sposobów porozumiewania się (patrz: aktywność VII).

AKTYWNOŚCI

VI. ZAGADKA JĘZYKOWA

REALIZACJA FILARÓW 4W: WIDOCZNOŚĆ, WZMACNIANIE

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 15–25 min (zależnie od długości wybranego materiału filmowego)

Aktywność pozwala zrozumieć, jakim wyzwaniem dla nowych osób w klasie jest bariera językowa. Umożliwia nowym uczniom i uczennicom pokazanie swoich kompetencji oraz ułatwia im udział w lekcjach.

Przygotowanie:

- kartka i coś do pisania dla każdego ucznia i uczennicy
- karteczki w kształcie dymków lub inne małe kartki
- nagranie z zagadką w języku ojczystym nowego ucznia lub nowej uczennicy

Można wykorzystać takie nagranie w języku ukraińskim dostępne w serwisie YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=e_IzkB2fg-w⁶. W filmiku trzy osoby (Słowak, Rosjanin i Polak) odgadują, o jakie słowo chodzi w zagadce zadanej przez nauczycielkę z Ukrainy. Obejrzyj nagranie przed zajęciami i wybierz fragmenty, które chcesz pokazać w klasie (np. dwie pierwsze zagadki).

Możesz wykorzystać inny film znaleziony w internecie lub samodzielnie przygotować nagranie – jeśli nie znasz języka Twoich nowych uczniów lub uczennicy, poproś o pomoc osobę, która swobodnie się w nim porozumiewa (może to być np. asystent lub asystentka międzykulturowa).

Przebieg:

1. Poproś, żeby każda osoba wzięła kartkę i coś do pisania.
2. Puść fragment nagrania z wytłumaczeniem, na czym polega zadanie, w języku ojczystym nowego ucznia lub nowej uczennicy. Następnie wytłumacz po polsku, że chodzi o odgadnięcie słowa, które jest opisywane w zagadce.
3. Gdy wszystkie osoby są gotowe, odtwórz pierwszą zagadkę.
4. Przerwij nagranie w połowie zagadki i poproś, aby podniosły rękę osoby, które mają już pomysł, co to jest. Poproś, aby zapisały swoje pierwsze propozycje na kartce.
5. Odtwórz nagranie dalej. Zakończ, zanim uczestnicy zaczną podawać odpowiedzi. Poproś, aby każda osoba z klasy spróbowała odgadnąć słowo i zapisała je na kartce. Zachęć do powiedzenia lub pokazania swoich odpowiedzi. Odtwórz fragment z odpowiedziami osób z nagrania.
6. W ten sam sposób odtwórz kolejną zagadkę.
7. Po ćwiczeniu zapytaj uczniów i uczennice o ich wrażenia i obserwacje. Wyświetl na slajdzie polecenia do refleksji.

Przykładowe polecenia w języku polskim i ukraińskim:

Покажи на пальцах, наскільки це завдання було
для Тебе важке.

1 palec – дуже легке, 5 – дуже важке.

Pokaż na palcach, na ile to było
dla Ciebie trudne zadanie:
1 palec – bardzo łatwe, 5 – bardzo trudne.

6 Film znajdziesz również, jeżeli wyszukasz w serwisie YouTube kanał Ecolinguist (dostęp: 10.08.2022).

Покажи на пальцах номер малюнку,
який найкраще показує, наскільки Ти добре себе
почував/почувала у цьому завданні.

Pokaż na palcach numer rysunku,
który najlepiej obrazuje,
jak się czułaś/czułeś w tym zadaniu.

Rysunki znajdziesz poniżej.

8. Powiedz klasie, że zrobicie teraz słowniczek ze słowami i wyrażeniami, które są pomocne w codziennej komunikacji w szkole. Dobierz osoby w pary i rozdaj kartki. Poproś, aby każda para zapisała jedno użyteczne słowo lub wyrażenie i przetłumaczyła je na język, którym posługuje się nowy uczeń lub uczennica. Z kolei osoba obcojęzyczna tłumaczy zwrot ze swojego języka na polski. Wykorzystajcie do tego translatory w telefonie, np. Tłumacza Google. Jeżeli nie wszystkie osoby w klasie mają telefony, wykonajcie ćwiczenie w większych grupach.

1

<https://bit.ly/3QtVVCh>

2

<https://bit.ly/3AxeHmN>

3

<https://bit.ly/3QS8B5I>

4

<https://bit.ly/3QQNPUF>

5

<https://bit.ly/3wgjC98>

VII. KALAMBURY

REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE, WZMACNIANIE

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 20–90 min (w zależności od tego, ile z haseł zdecydujecie się wykorzystać)

Aktywność pobudzająca motywację do dogadania się bez użycia słów, za pomocą rysunków, ruchu, ciała, emocji.

Zawartość

- 50 dwustronnych kart z hasłami w języku polskim i ukraińskim z transkrypcją oraz z rysunkami
- 10 dwustronnych pustych kart
- instrukcja

Przygotowanie

Uczniowie i uczennice mogą nie znać tej gry, dlatego przeczytaj lub rozdaj poniższą instrukcję w dwóch wersjach językowych.

Przed Tobą gra, dzięki której możesz poznać nowe słowa.

Wyciągnij kartę, a następnie pokaż lub narysuj znajdujące się na niej hasło. Pamiętaj, żeby podczas prezentacji nie używać słów.

Na karcie znajdziesz również rysunek. Opowiedz, co na nim widzisz, z czym Ci się kojarzy lub odpowiedz na pytanie zadane przez nauczyciela lub nauczycielkę.

Перед Тобою гра, завдяки якій ти зможеш вивчити нові слова.

Витягни картку, а потім покажи або намалюй те, що на ній зображено. Пам'ятай, що під час презентації не можна використовувати слів.

Ти також знайдеш малюнок на картці. Розкажи, що Ти на ньому бачиш, з чим це у Тебе асоціюється або дай відповідь на запитання вчителя або вчительки.

Warianty gry

Naszą grę możesz zrealizować w kilku wariantach:

- rozgrywając ją indywidualnie, w parach lub drużynowo,
- korzystając z samych haseł lub tylko z rysunków,
- korzystając zarówno z haseł, jak i z rysunków.

Jak korzystać z haseł?

Na każdej karcie znajduje się hasło w języku polskim i ukraińskim.

1. Uczeń lub uczennica losuje jedną kartę i zapoznaje się hasłem, które się na niej znajduje.
2. Decyduje, czy chce je pokazać czy narysować (nie sugeruj graczom wyboru formy prezentacji hasła, pozwól, aby sami o tym zdecydowali).
3. Osoba pokazująca lub rysująca hasło nie może używać słów podczas prezentacji.
4. Zadaniem reszty grupy jest odgadnięcie prezentowanego hasła.
5. Po odgadnięciu hasła, osoba prezentująca odczytuje je w języku polskim i ukraińskim.
6. Zachęć grupę do powtórzenia hasła w obu językach, aby utrwalać nowe słowa.
7. Kolejne hasło prezentuje osoba, która odgadła poprzednie lub inna chętna.

Jak korzystać z obrazków?

Na każdej karcie znajduje się również rysunek, który możesz wykorzystać do rozmowy z uczniami i uczennicami.

Rozłóż karty na ziemi rysunkiem do góry i poproś uczniów i uczennice o wybranie rysunku, który:

- odpowiada ich dzisiejszemu nastrojowi,
- kojarzy im się z ich ulubioną aktywnością,
- najbardziej im się podoba.

Zachęć uczniów i uczennice, żeby opowiedzieli o tym, jaki rysunek wybrali i dlaczego.

Możesz wybrać jedną z naszych propozycji polecenia lub zaproponować własną aktywność lub pytanie dopasowane do grupy. Rozmowy o rysunkach mogą poprzedzać pokazywanie lub rysowanie haseł. Może to być również samodzielna aktywność.

Wskazówki:

Wykorzystując grę w wielokulturowej klasie, zwróć uwagę na to, że część haseł może być nowa dla uczniów i uczennic ukraińskich np.:

- „lektura” – w ukraińskiej szkole jest osobny przedmiot, na którym uczniowie i uczennice czytają i omawiają literaturę,
- „światlica” – uczniowie i uczennice po zakończonych lekcjach zostają w swoich klasach, nie przechodzą do osobnego pomieszczenia, które w Polsce funkcjonuje jako światlica,
- „sklepik szkolny” – w Ukrainie w szkołach nie funkcjonuje sklepik szkolny jako osobne pomieszczenie, uczniowie i uczennice mogą kupić drobne przekąski bezpośrednio w stołówce.

Podobnie może być z rysunkami, które mogą skojarzyć się uczniom i uczennicom z Ukrainy inaczej niż reszcie klasy. Zachowaj uważność w rozmowie z grupą.

Zwróć też uwagę na wiek uczniów i uczennic, z którymi chcesz grać. Starsza młodzież może nie chcieć występować na forum klasy, ale może chętnie skorzystać z kart na przerwie i zagra w mniejszej grupie. Daj im tę możliwość.

Jak korzystać z pustych kart?

Do gry dołączone są również puste karty, które możesz wykorzystać do stworzenia własnych haseł do gry w kalambury, które po zakończonej grze można zmazać. Zastanów się wspólnie z uczniami i uczennicami, czy w grze brakowało jakichś haseł związanych ze szkołą, czy chcielibyście coś dodać. Stworzone przez Was karty możesz włączyć do kolejnych rozgrywek.

Zakończenie gry

Grę możesz zakończyć w dowolnym momencie. Możesz też do niej regularnie wracać, żeby każda chętna osoba mogła wziąć w niej udział. Wykorzystane podczas gry hasła warto umieścić w widocznym miejscu w klasie np. na tablicy korkowej. Dzięki temu uczniowie i uczennice będą mogli utrwalać nowo poznane słowa lub wracać myślami do rysunków i swoich skojarzeń.

Przeszliście przez kolejny etap. Czas na ponowne zatrzymanie się i refleksję, co się wydarzyło i co ma się zdarzyć niebawem. Pomyślcie, co się dzieje zarówno z poszczególnymi osobami (tymi, które są w klasie od dawna, i tymi, które do niej dołączyły) oraz z klasą jako całością. Jak zadbać o dobre relacje w kolejnym etapie?

PRZYSTANEK 4.

BUDOWANIE WSPÓLNOTY (STAŁA, CIĄGŁA UWAŻNOŚĆ NA RELACJE I FORMOWANIE ZESPOŁU)

Obserwacja dynamiki klasowej wymaga ciągłej uważności. Budowanie międzykulturowej klasy, w której panuje atmosfera bezpieczeństwa, współpracy i harmonii, to tak naprawdę codzienna praca wychowawczo-pedagogiczna. Nad rozwojem takiej klasy można pracować stale, zarówno dzięki aktywnościom nastawionym na integrację i pogłębianie relacji, jak i podczas „zwykłych” działań na lekcji przy różnorodnym doborze zadań (indywidualnych, w parach, grupowych). W codzienności szkolnej jest wiele sposobów na budowanie wspólnoty: od jednominutowek, czyli krótkich form wprowadzanych na każdej lekcji, poprzez trochę dłuższe aktywności, po lekcje wychowawcze czy projekty wzmacniające poznanie się i więzi w grupie.

Jednak mimo uważności, wysiłku i wykorzystania różnych aktywności naturalne jest pojawienie się fazy różnicowania i zagrożenia konfliktem⁷. Przy budowaniu międzykulturowej wspólnoty istnieje kilka dodatkowych potencjalnych ognisk

⁷ Jest to jedna z faz rozwoju grupy wg modelu Bruce’a Tuckmana, https://en.wikipedia.org/wiki/Tuckman%27s_stages_of_group_development (dostęp 10.08.2022).

zapalnych, o które można profilaktycznie zadbać lub którym trzeba się będzie przyjrzeć razem z klasą, gdy sytuacja się zaogni.

W ramach tego przystanku zadбай o aktywności stymulujące:

- **profilaktyczne** przyjrzenie się źródłom potencjalnych konfliktów (patrz: aktywność VIII A i IX A);
- **proaktywne** podejście do trudności i szukania rozwiązań (patrz: aktywność VIII B, IX B i IX C);
- **pogłębianie** rozumienia podobieństw i różnic oraz codzienne i odświeżone celebrowanie różnorodności (patrz: aktywność X).

AKTYWNOŚCI

VIII. SPRAWIEDLIWIE NIE ZNACZY PO RÓWNO

3 REALIZACJA FILARÓW 4W: WZMACNIANIE

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 15 min (część A) + 15 min (część B)

Aktywność pokazuje, że sprawiedliwie nie znaczy po równo – uczennice i uczniowie potrzebują różnego wsparcia, by mieć równe szanse w edukacji. Dzięki tej aktywności dbamy o profilaktykę potencjalnych konfliktów w klasie.

Przygotowanie:

- małe karteczki z narysowanymi lub napisanymi urazami i chorobami: skaleczony palec, ból ramienia, ból gardła, infekcja ucha, skręcona kostka, ból brzucha, swędząca wysypka (duplikuj poszczególne choroby i urazy, żeby mieć tyle karteczek, ile jest osób w klasie)
- paczka plastrów, wycięte rysunki plastrów (wzór znajdziesz poniżej) lub karteczki post-it, które mogą „udawać” plaster

Przebieg:

CZĘŚĆ A

1. Rozdaj każdej osobie po jednej karteczce z chorobą lub urazem. Poproś, by uczennice i uczniowie wczuli się w swoje dolegliwości i spróbowali – wszyscy jednocześnie – pokazać, co im jest.
2. Powiedz, że teraz wyleczysz wszystkie choroby, pomagając sprawiedliwie każdej osobie.
3. Rozdaj osobom uczestniczącym po jednym plastrze.
4. Następnie porozmawiaj z uczniami i uczennicami, czy dostali odpowiednią pomoc. Dlaczego tak lub dlaczego nie? Dopytaj o pojęcie sprawiedliwości: czy traktowanie wszystkich tak samo (jednakowo, po równo) gwarantuje sprawie-

dliwość? Co znaczy sprawiedliwe traktowanie lub sprawiedliwa pomoc?

5. Podsumuj, że sprawiedliwe traktowanie i pomaganie oznacza udzielanie poszczególnym osobom różnej pomocy. W zależności od potrzeb i okoliczności należy wspierać się i wzmacniać na różne sposoby, tak aby wszystkie osoby mogły uczyć się i rozwijać w szkole.

CZĘŚĆ B

6. Przenieś rozmowę na grunt szkoły. Dopytaj, czy wszyscy uczniowie i uczennice potrzebują takiej samej pomocy podczas nauki. Poproś o różne przykłady: czego potrzebują różne osoby? Kto w szkole lub w klasie może pomóc innym? W jaki sposób?

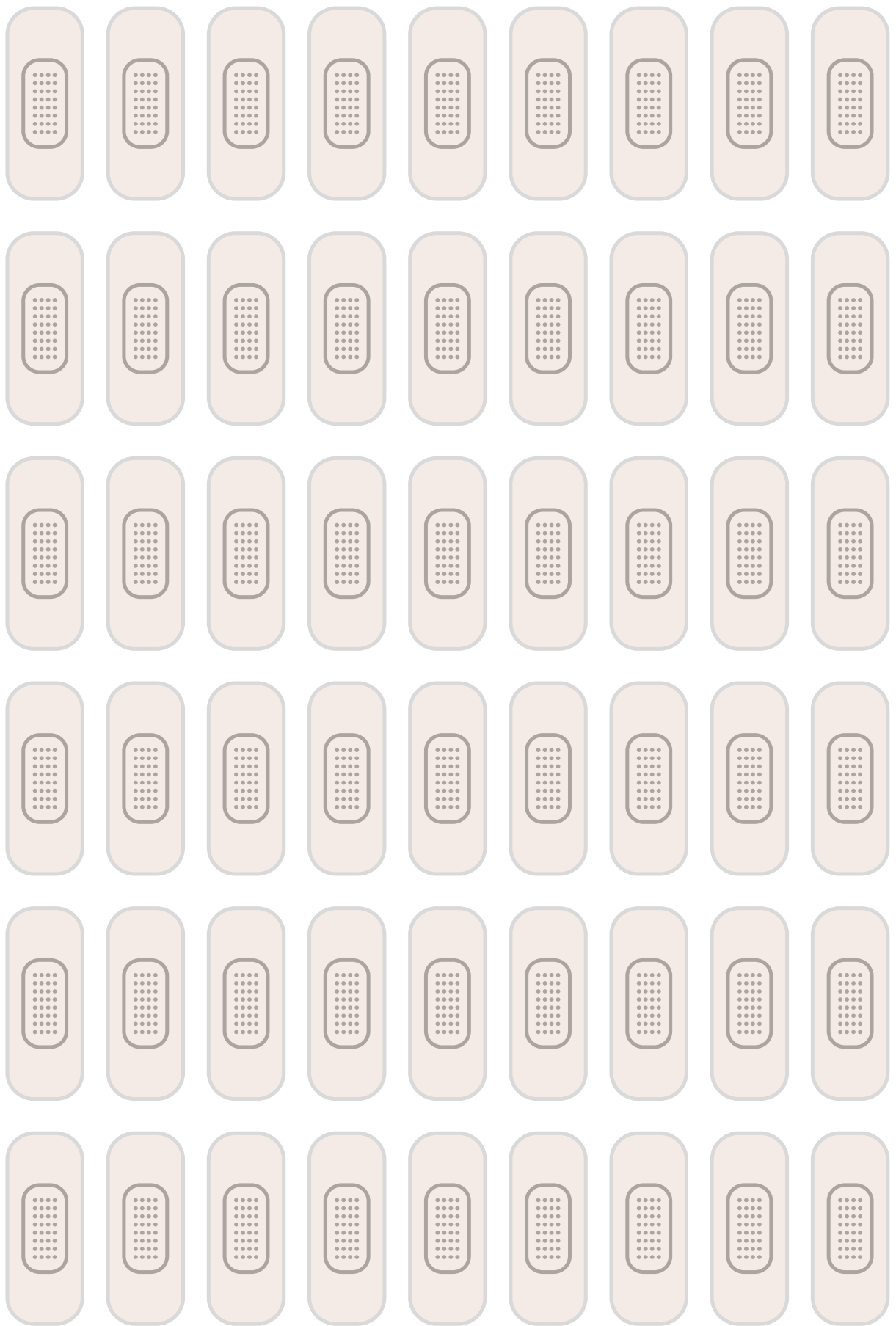
Zależnie od tego, na ile czujesz się na siłach, możesz prowadzić tę część rozmowy w sposób bezpieczniejszy (pytać o ogólne potrzeby różnych osób w szkole) lub zdecydować się na poruszenie nieco delikatniejszej kwestii (co się dzieje w tej konkretnej klasie). W przypadku drugiego wariantu czujnie obserwuj mimikę, zachowania i emocje różnych osób. Staraj się pilnować zasad dyskusji: każda osoba ma prawo do własnego zdania, nie przekonujemy się i nie oceniamy, w danym momencie mówi jedna osoba.

7. Dopytaj o potrzeby osób z innych krajów niż Polska: jaka pomoc powinna im być udzielona, by miały takie same szanse jak pozostałe uczennice i uczniowie?
8. Jeśli w klasie jest jakiś konflikt, np. wokół korzystania z telefonów (osoby z Polski nie mogą z nich korzystać, a uczennice i uczniowie z Ukrainy mogą – do tłumaczenia sobie treści na ukraiński lub do różnych innych rzeczy), porozmawiaj, jak się czują obie grupy. Co tu jest sprawiedliwe, a co nie? Ustal zasady dotyczące spornej kwestii, np. kto, kiedy, w jakim celu i dlaczego może używać telefonów lub korzystać z innej pomocy.
9. Spiszcie Wasze zasady udzielania sobie wzajemnie pomocy w klasie (w tym np. korzystania z telefonów). Możecie dorysować do zasad symbole (sprawdź, czy są jasne i zrozumiałe dla wszystkich) lub napisać kluczowe słowa w różnych językach.

IX. LINY

REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE, WSPÓŁPRACA

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 15 min (część A) + 15 min (część B) + 5 min (część C)

Aktywność umożliwia refleksję nad tym, jakie zachowania sprzyjają budowaniu dobrych relacji i współpracy w klasie, a jakie mogą to utrudniać. Zachęca uczniów i uczennice do szukania konstruktywnych rozwiązań w sytuacji konfliktu i innych trudności interpersonalnych oraz do proszenia o wsparcie dorosłych, gdy jest taka potrzeba.

Przygotowanie:

- jednometrowe sznurki, linki lub wstążki – po jednej sztuce na parę
- zdania ułatwiające i utrudniające budowanie dobrych relacji (przetłumaczone na języki, którymi posługują się osoby w klasie, wyświetlane na slajdach)
- kartki A4 i długopisy lub mazaki
- karteczki post-it

Przebieg:

CZĘŚĆ A

1. Rozrzuć na podłodze sznurki i poproś każdą osobę o złapanie za jeden koniec. W ten sposób utworzą się pary.
2. Poproś, aby osoby w parach stanęły naprzeciwko siebie, trzymając pomiędzy sobą naprężony sznurek.
3. Powiedz, że za chwilę będziecie czytać wyświetlane na tablicy wypowiedzi, które opisują różne zachowania.

Poproś, aby uczennice i uczniowie robili krok do przodu, jeżeli uznają, że jest to zachowanie, które przybliża ich do kontaktu z drugą osobą, skraca dystans i buduje relację. Jeżeli natomiast uznają, że to zachowanie zniechęca do kontaktu, zwiększa dystans, zmniejsza poczucie zaufania czy powoduje różne trudne emocje – robią krok do tyłu. Jeżeli uznają, że zachowanie mogłoby doprowadzić do zerwania relacji z drugą osobą, pokazują to gestem naśladującym przecinanie liny nożyczkami.

Zaprezentuj przykład w parze z jedną osobą z klasy, aby uczniowie i uczennice dokładnie zrozumieli polecenia. Poproś, by w trakcie wykonywania zadania osoby zwracały uwagę, gdzie stoją one same oraz gdzie staje druga osoba.

4. Czytaj kolejno zdania i wskazuj na nie lub poproś o przeczytanie osoby z klasy (jedna osoba czyta zdanie w swoim języku, a pozostałe doczytują w języku dla nich zrozumiałym).

CZĘŚĆ B

1. Poproś osoby, aby usiadły na swoich miejscach. Weź do ręki jeden sznurek i przetrnij go. Poproś klasę o przypomnienie kilku zachowań, które mogły być dla nich szczególnie trudne, doprowadzić do konfliktu czy nawet zerwania relacji.
2. Zwiąż dwa kawałki przeciętego sznurka w całość. Wspólnie poszukajcie sposobów na to, jak można rozwiązać konflikt, odbudować zaufanie, naprawić sytuację. Rozdaj karteczki post-it i poproś, żeby każda osoba zapisała swoje propozycje DRUKOWANYMI LITERAMI w języku, który zna. Przyklejcie karteczki na tablicy. Poproś klasę o podejście do niej i przeczytanie propozycji.

W razie potrzeby korzystajcie z translatorów w telefonach (np. można zrobić zdjęcie tablicy i przetłumaczyć wszystkie słowa za pomocą strony <https://translate.yandex.com/>. Uwaga: aplikacja nie jest w stanie tłumaczyć odręcznych liter pisanych, jedynie drukowane).

CZĘŚĆ C

1. Powiedz, że niekiedy w sytuacji konfliktu w klasie warto poprosić o pomoc osoby trzecie, również dorosłe (ze szkoły i spoza niej, także z różnych instytucji).
2. Zróbcie na forum burzę pomysłów, kim mogą być takie osoby. Zaproś uczniów i uczennice do chwili refleksji indywidualnej. Możecie również wyszukać informacje w sieci. Następnie zbierzcie odpowiedzi na jednym plakacie. Mogą się na nim pojawić np.: przyjaciel, koleżanka z własnej lub innej klasy, nauczyciel, asystentka międzykulturowa, pedagog szkolny, psycholożka szkolna lub z poradni psychologiczno-pedagogicznej, rodzice, starsze rodzeństwo, telefon zaufania dla dzieci i młodzieży 116 111 (dyżury są w różnych językach), osoby z organizacji pozarządowych.
3. Poproś każdą osobę, aby odrysowała na kartce swoją dłoń i zapisała na niej pięć osób lub organizacji, które mogą być dla niej pomocne w trudnych sytuacjach.

Lista zdań z zachowaniami, które wspierają lub utrudniają budowanie relacji:

1. Ktoś uśmiecha się do Ciebie i pyta, jak się dzisiaj masz.
2. Ktoś Cię ocenia (np. mówi: Jesteś głupi/ jesteś niekulturalna).
3. Ktoś mówi Ci, jak się czuje w związku z Twoim zachowaniem (np. Gdy mówisz do mnie... jest mi przykro).
4. Ktoś źle się czuje w związku z Twoim zachowaniem, ale udaje, że nic się nie stało.
5. Druga osoba chce postawić na swoim w dyskusji.
6. Obie osoby mówią, jaki mają pomysł na rozwiązanie.
7. Osoba przerywa Ci, gdy mówisz coś, co jest dla Ciebie ważne.
8. Osoba słucha Cię uważnie.
9. Ktoś na Ciebie krzyczy.
10. Ktoś obgaduje Cię za plecami.
11. Ktoś rozsyła prześmiewcze memy o Tobie.
12. Ktoś Cię okłamuje.
13. Proście o pomoc osobę trzecią, gdy nie możecie się dogadać we dwoje.

Шнурок:

1. Хтось посміхається до Тебе і запутує, як у Тебе сьогодні справи.
2. Хтось Тебе оцінює (каже, що ти дурний/некультурна)
3. Хтось каже Тобі, як він/вона себе почуває у зв'язку з Твоєю поведінкою, наприклад, "коли говориш до мене...мені прикоро"
4. Хтось почуває себе погано, у зв'язку з твоєю поведінкою, але вдає, що нічого не сталося.
5. Інша особа хоче настояти на своєму в дискусії.
6. Обидві особи кажуть, які мають ідеї щодо рішення.
7. Особа перебиває Тебе, коли Ти говориш щось важливе для Тебе.
8. Особа слухає Тебе уважно.
9. Хтось кричить на Тебе.
10. Хтось обмовляє Тебе за плечима.
11. Хтось розсилає насмішкуваті меми про Тебе.
12. Хтось Тебе обманює.
13. Просить про допомогу третю особу, якщо не можете домовитися вдвох.

X. KALENDARZ SZKOLNYCH OBCHODÓW ŚWIĄT

REALIZACJA FILARÓW 4W: WIDOCZNOŚĆ, WZMACNIANIE, WŁĄCZANIE + WSPÓŁPRACA, JEŚLI ZAPROSICIE DO UCZESTNICTWA LUB WSPÓŁORGANIZACJI PRZEDSTAWICIELI I PRZEDSTAWICIELKI MNIEJSZOŚCI ETNICZNYCH, NARODOWYCH LUB RELIGIJNYCH

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 30–45 min + dodatkowy czas w zespołach projektowych (lekcja lub praca domowa) na zaplanowanie i przygotowanie celebracji wybranych świąt

Aktywność pozwala pogłębić rozumienie podobieństw i różnic oraz codziennie i od święta celebrować różnorodność.

Przygotowanie:

- plakat *Kalendarz ścienny* lub inny kalendarz (kupiony, wydrukowany lub zrobiony przez klasę)
- wybrane daty i opisy Międzynarodowych Dni i Tygodni ONZ

Przebieg:

1. Wywieś kalendarz ścienny w widocznym miejscu w klasie.
2. Poproś uczniów i uczennice o spisanie na małych karteczkach ważnych dla nich świąt (data i nazwa święta).
3. Przyklejcie karteczki w odpowiednich miejscach w kalendarzu. Sprawdź, jakiego typu święta się pojawiają, i podsumuj, jakich jest więcej. Dopytaj, dlaczego te święta są ważne.
4. Możesz wprowadzić podział na święta klasowe/szkolne, narodowe/kulturowe i międzynarodowe. Wskaż (albo poproś uczniów i uczennice o wskazanie), które z wypisanych świąt pasują do której kategorii. Porozmawiaj z klasą, dlaczego poszczególne święta są ważne i czemu służą.

Święta służą celebracji, radości, zwróceniu uwagi na pojedyncze osoby, ale również budowaniu poczucia więzi i wspólnoty. Niektóre są ważne dla osób tworzących wspólnotę szkolną i podtrzymują tożsamość szkolną. Inne są istotne dla osób i grup z większych wspólnot i podtrzymują tożsamość narodową, religijną lub kulturową. Są też święta, które służą celebracji różnorodności i przypominają światu o potrzebie pokoju, dialogu, szacunku dla różnych języków, religii itp.

5. Możesz poprosić klasę o uzupełnienie poszczególnych kategorii (burza mózgów lub samodzielne poszukiwania w internecie) albo zaproponować wybrane przez Ciebie daty i opisy świąt.

6. Zdecydujcie:

- Jak będziecie celebrować urodziny osób w klasie?
- Jak obejdziecie wybrane dwa–trzy święta narodowe rocznie lub po jednym w każdym miesiącu? (Ważne: chodzi o święta z różnych krajów).
- Jak obejdziecie dwa–trzy święta międzynarodowe rocznie lub po jednym w każdym miesiącu? (Święta powinny nawiązywać do różnorodności).

7. Jeżeli chcesz rozwijać ten temat, możesz podzielić uczniów i uczennice na grupy projektowe. Każda z nich przygotowuje celebrację jakiegoś święta. Zachęć zespoły do współpracy z rodzicami, organizacjami, grupami oraz reprezentantami i reprezentantkami różnych krajów, kultur i religii.

8. W kalendarzu, w każdym miesiącu, znajdziecie również miejsce na wyróżnienie ważnego dla Was wydarzenia. Zdecydujcie wspólnie, w jaki sposób zagospodarujecie to miejsce. Wpiszcie tam np.:

- ważne dla Was wszystkich święta klasowe;
- sukces, który osiągnęliście w danym miesiącu i który chcecie zapamiętać.

Możecie również wykorzystać to miejsce do zapisania celu na dany miesiąc.

PRZYSTANEK 5.

META I... CIĄG DALSZY NASTĄPI

1 REALIZACJA FILARÓW 4W: WŁĄCZANIE + WSPÓŁPRACA, JEŚLI WYMYŚLICIE, JAK ŚWIĘTOWAĆ W WIĘKSZYM GRONIE NIŻ KLASA: Z INNYMI KLASAMI, CAŁĄ SZKOŁĄ, Z RODZICAMI

Orientacyjny czas na wykonanie aktywności: 20–30 min + dodatkowy czas na celebrację według pomysłu klasy

Koniec semestru czy roku szkolnego to okazja do podsumowania, co się wydarzyło, o co zadbałście, co było ważne, jakie praktyki klasowe warto kontynuować i ewentualnie co zmienić. Wykorzystaj ten moment do refleksji, ale też do świętowania (co samo w sobie jest rytuałem, który buduje tożsamość wspólnotową).

Aktywność pozwala podsumować, co pomogło budować międzykulturową klasę. Daje też możliwość celebrowania sukcesów, podkreślenia dobrych praktyk i zaplanowania przyszłości.

Przygotowanie:

- karteczki post-it

Przebieg:

1. Zaproś uczniów i uczennice do podsumowania semestru lub roku szkolnego przy wykorzystaniu plakatu Droga. Jakież zaplanowane działania zrealizowaliście?
2. Porozmawiajcie o poniższych tematach. Jeśli uznacie, że jest taka potrzeba, dopiszcie coś na karteczkach i doklejcie do plakatu. Możecie dodać na drodze Wasze sukcesy lub trudności – dorysujcie proste obrazki: kwiaty, biedronki, kamienie, krzewy. Możecie skorzystać z gotowych obrazków, np. wyciętych z gazet.
 - Co zadziało na rzecz budowania międzykulturowej klasy?
 - W których momentach napotkaliście trudności?
 - Jakież wskazówki chcielibyście przekazać innym osobom i klasom realizującym podobne przedsięwzięcia?
 - Jaki będzie pierwszy i... kolejne kroki, które podejmiecie, by podtrzymać to, co dobrego się wydarzyło, oraz by wprowadzić w życie Wasze kolejne pomysły?
3. Zaplanujcie i przeprowadźcie celebrację tego przystanku.